

Nådens barn – i nådens år 2021

Predikan på Septuagesima 2021

S:t Peters kyrka i Stockholm. Sune Fahlgren

Läs Matt 20:1–16:

Vingårdsarbetarnas lön

20 ¹Med himmelriket är det som när en jordägare vid dagens början gick ut för att leja arbetare till sin vingård.

²Han kom överens med dem om en dagspenning på en denar och sände i väg dem till vingården.

³Vid tredje timmen gick han ut igen och fick se några andra stå sysslolösa på torget.

⁴Till dem sade han: 'Gå bort till vingården, ni också. Jag skall ge er skäligt betalt.'

⁵Och de gav sig dit. Sedan gick han ut vid sjätte timmen och vid nionde och gjorde likadant.

^{6m}Vid elfte timmen gick han ut igen, och när han såg några andra stå där sade han: 'Varför står ni här hela dagen utan att arbeta?'

^{7m}De svarade: 'Därför att ingen har lejt oss.' Då sade han: 'Gå bort till vingården, ni också.'

⁸På kvällen sade vingårdens ägare till förmannen: 'Kalla samman arbetarna och ge dem deras lön. Börja med dem som kom sist och sluta med de första.'

⁹De som hade lejts vid elfte timmen kom fram och fick en denar var.

¹⁰När sedan de första steg fram trodde de att de skulle få mer, men fick var sin denar de också.

^{11/12}Då protesterade de och sade till ägaren: 'De där som kom sist har bara hållit på en timme, och du jämställer dem med oss som har slitit hela dagen i solhettan.'

¹³Då sade han till en av dem: 'Min vän, jag är inte orättvis mot dig. Vi kom ju överens om en denar, ¹⁴ta nu vad du skall ha, och gå. Men jag vill ge den siste lika mycket som du fick.

¹⁵Har jag inte rätt att göra som jag vill med det som är mitt? Eller ser du med onda ögon på att jag är god?'

¹⁶Så skall de sista bli först och de första sist.«

Introduktion

Förra söndagen lyfte pastor Jenny fram betydelsen av ”tro” utifrån psaltarpsalmen 36. Hon visade att tro på Gud innebär att radikalt lita på Gud, också när det är svårt och mörkt.

Idag ska jag lyfta upp ett annat av ”stororden” i kristen tradition, nämligen ”nåd”. Varför kallade våra andliga fäder och mödrar sig för ”Nådens barn”, och vad kan det betyda för oss att leva av Guds nåd idag?

Liknelsen jag nyss läste är en ganska vettlös historia, om man tror att den handlar om arbetsmarknadens parter. Men här pratar Jesus inte om hur lönebildning ska gå till.

Det är faktiskt en otroligt viktig liknelse, om hur länge och hur långt den nåd räcker som Gud ger. Kort och gott: Man får inte mindre av Guds nåd, bara för att man kommer i ”elfte timmen”.

Liknelsen är också viktig för en hållbar gudsbild. Som en av arbetarna i liknelsen ser på Gud, så ser också många idag på Gud som *god*, men godhet handlar inte om *rättvisa* enligt vanliga sätt att tänka. Guds godhet kännetecknas av en rättvisa som i liknelsen uttrycks i principen om ”lika lön för lika människa”. Med andra ord: Gud godhet räcker och blir över *åt alla*.

En liknelse och dess Sitz im Leben

Det finns en risk att jag redan har förminskat den här liknelsens budskap genom att sätta storordet ”nåd” i centrum. Framför allt om vi då tror att är det fråga om något andligt, skilt från det samhällsfrågor och vardagsliv. Observera att Jesus säger uttryckligen att berättelsen handlar om *himmelriket*: ”Med himmelriket är det som när en jordägare vid dagens början gick ut för att leja arbetare till sin vingård” (v. 1). Orden ”himmelrike”, ”arbetare” och ”lön” signalerar att liknelsens poäng gäller vårt sätt att leva och inte en vacker tanke!

Ett annat villospår bort från liknelsens utmaningar är att läsa den som en kommentar till nionde och tionde budet: ”Du ska inte ha begär...” (2 Mos 20:17). Visst var flera anställda avundsjuka på dem som fick samma lön men som jobbat kortare tid. Men det behövs väl inga liknelser för att förstå det problematiska med avundsjuka?

Låt oss istället läsa den här liknelsen i sitt ursprungliga *historiska* sammanhang. Jesus berättar den bland folk som lydde under *romarrikets* stormaktspolitik och ekonomi, och under olika judiska seder och bruk. Liknelsen svarar i så fall på frågan om hur himmelriket och dess nåd skiljer sig från romarriket och de judiska kulturerna?

Som jag ser det, stöder liknelsens textsammanhang i Matteus evangelium en sådan samtidsläsning. Jag vill nu visa det.

Liknelsen återges inte i de andra evangelierna. Den är alltså något typiskt för evangelisten Matteus förståelse av ”himmelriket” och dess befolkning. Han ser i Jesu budskap något nyskapande och mer hoppfullt än rådande kultur och politik.

Ett socio-politiskt program – en annan världsordning

Redan i ”Bergspredikan” – i början av Matteus evangelium (kapitlen 5–7) – slår författaren an en varm och radikal ton. Himmelriket är ett nytt sätt att leva. Gemenskapen runt Jesus är fröet till en ny världsordning som var rymlig och rimlig för livet, sådant det är.

Efter Bergspredikan finns en utsaga av Jesus som utgör en samhällspolitisk beskrivning av hans sätt att leva. Han betonar att han är *hemlös*: ”Rävarna har lyor, och himlens fåglar har bon, men Människosonen har inget ställe där han kan vila sitt huvud” (8:20). De som följde Jesus, var alltså i dagligt sällskap med en hemlös, trettioårig man, väl förtrogen med livsvillkorens skörhet.

Matteus beskriver i detalj hur Jesus umgås med de marginaliserade, som då – mer än många andra i landet – genomlevde en dyster och

orolig tid. Överallt där han vandrade i Galileen mötte Jesus människors längtan efter både mänsklighet och helighet.

Innan Matteus återger den liknelse vi nyss läst (i kapitel 20), har han i kapitel 19 låtit himmelriket ge höga valv åt både hushåll och familjerelationer. Jesus uppmuntrar till starka band i äktenskap, präglade av trygghet och tillit. Barn görs till förebilder för vuxna. Och barnen ska inte stängas ute från föräldrarnas böne- och gudstjänstliv.

Även synen på ägodelar får ett nytt innehåll, när Jesus ställer den i relation till himmelrikets helhetssyn på livet. Det betonas i slutet av kapitel 19 när en ung och rik man samtalar med Jesus om vad man ska göra för att få ett bra liv. Den unge bär på en helighetslängtan. Svaret som Jesus ger går inte att förändliga: ”Gå och sälj allt du har och ge åt de fattiga. Kom sedan och följ mig!”

I berättelsen efter den här söndagens liknelse i kapitel 20, jämför Jesus synen på makt och inflytande i romarriket med synen på detta i himmelriket: ”Ni vet att härskarna är herrar över sina folk, och att furstarna har makten över folken. *Men så är det inte hos er.* Den som vill vara stor bland er, skall vara de andras tjänare” (v. 25–27). Störst är alltså inte status och bonusar, utan tjänandets utgivande liv – ofta i det fördolda. Gud har förvisso makt, men det är korsets makt.

Och i dagens liknelse berör Jesus indirekt frågor om arbetsetik och arbetslivsetik. Vi får inte glömma bort att de som först hörde liknelsen levde i ett samhälle som var under militär ockupation, högt skattetryck och ett näringsliv byggt på slaveri. Det är just i ljuset av denna samhällspolitiska situation som denna paradoxala liknelse kan bli en utmaning och ett hopp också för oss idag.

Gud är en slösaktig arbetsgivare

I liknelsen är vingårdsägaren både starkt engagerad i att få människor i arbete och generös i att ge lön. Han verkar prioritera människors grundbehov framför marknadens vinstintressen och samhällets välfärdsideal. Sådana arbetsgivare är världen inte bortskämda med!

Av en vanlig vingårdsägares skörd gick 2/3 till skatt, hyror och tullavgifter. De flesta saknade fast anställning. Arbetslivet byggde på tillfälligt daglöne-arbete.

Ibland fick en arbetare vänta till sent på dagen innan man fick ett jobb, men de flesta dagar hade arbetssökande inget jobb alls. För en arbetare med familj, var det romerska silvermyntet *denarius* den summa pengar man behövde för att överleva.

Om vi vågar ta liknelsens samhällspolitiska budskap på allvar så betyder ”rättvisa” i himmelriket att *andra människors väl är också ditt väl!* Bland utsatta är godhet, generositet det enda som gör skillnad. De som kom i elfte timmen var kanske migrantarbetare i romarriket, som inte orkade infinna sig på morgonen.

Vi får alltså i liknelsen indirekt en inblick i samhällsproblem. Många arbetssökande vandrade omkring i romarriket, på motsvarande sätt som den globala migrationen av arbetare idag. Då som nu exploateras sådan migration. Begäret efter materiellt välståndet driver också på miljöförstörrelse och global uppvärmning.

Idag förstärks exploateringen av en materialistisk syn på naturen och människan som råvara och marknad. Dessutom ser vi på samhället, oss själva och andra från en förenklad rättvise-synpunkt. Ganska ofta när mina barnbarn leker hör jag repliken: ”Det är inte rättvist!” Någon fick till exempel fyra jordgubbar på glassen, och de andra fick fem.

Nåden kännetecknar det nya livet

Men det är inte bara mina barnbarn som reagerar så. Vi har väl alla räknat och känt oss orättvist behandlade. Men då är det viktigt att kunna påminna sig om ögonblick av nåd, tillfällen då vi mött oväntad barmhärtighet eller generositet.

Ylva Eggehorn, denna fantastiska poet och psalmdiktare, har skrivit såhär om nåden: ”Nåd är ingen blixst från himlen – och nåd är inte heller en belöning för att man uppfört sig väl. Nåden är Guds

underjordiska ström av kärlek som rör sig genom våra liv, vare sig vi märker det eller inte.”

Med hjälp av dagens liknelse får vi hjälp att se ett mänskligare samhälle, en hoppfullare vardag.

Vi inledde gudstjänsten med psalmen *Amazing grace*, skriven av den brittiske sjökaptanen och slavskepparen John Newton. Hans livsresa blev dramatisk i många avseenden. Det intressanta i det här sammanhanget är han lämnade sig åt Jesus under en stormig sjöresa utanför Irland då han trodde att han skulle dö, men det tog många år innan han insåg vad det innebar i praktiken att möta Guds nåd. Att några år senare ta avstånd från slaveri, såg han som ett konkret uttryck för att Guds nåd verkade i hans liv.

Psalmen *Amazing Grace* (”Oändlig nåd”) beskriver alltså nådens *förvandlande* kraft. Nåden förändrade Newton dag för dag. Han upptäckte behovet av nåd för allt och alla i livet! Inte bara för ”elfte timmen”.

Himmelriket har alltså inte bara en annan värdegrund. Den nya världsordningen bygger på en annan världsbild. Allt i himmelriket är beskaffat på ett sätt som bäst uttrycks i storordet nåd! På latin: *gratia*. På vardagsspråk: Gratis!

Vi lever nu i Nådens år 2021. Till varje ny dag har dagens liknelse ett uppmuntrande och hoppfullt tilltal: Lev bara av nåd! Livet är gratis.

Det avgörande är inte när i livet man fattar Guds hand. Det viktiga är att man gör det. Oavsett ålder får man lika mycket nåd. Gåvan är lika stor till alla.

Alla som gör Jesus till sin Mästare får lika stor utdelning. Inte som en belöning för man gjort, utan som ett uttryck för vem Jesus är, och vad Jesus vill med oss. Amen.

- Vi står nu upp och stämmer in i församlingens sociala bekännelse som visar vad en sociopolitisk läsning av Jesus liknelse kan innebära idag.